

**Oponentní posudek na disertační práci Mgr. Miroslava Procházky na téma:
„Problematika primární prevence sociálně patologických jevů
na druhém stupni základních škol“
České Budějovice: PedF UK 2009, s. 247 a přílohy.**

Disertační práce *Mgr. Miroslava Procházky* je věnována velmi závažné pedagogicko-psychologické problematice - *primární prevenci sociálně patologických jevů na druhém stupni základních škol*. I když je sledované problematice v pedagogickém i psychologickém kontextu věnována v současnosti velká pozornost, bohužel negativní sociálně patologické jevy u současné mládeže a dětí vzrůstají. Proto je téma disertace stále velmi aktuální a bude nezbytné věnovat se mu i v budoucnosti - nejen v teoretické rovině, ale i ve školské praxi. Předložený text přispívá k propojení roviny teoretické a praktické. Autor je vzhledem k vlastní pedagogické, vědecké a výzkumné činnosti v oblasti pedagogických věd pro zvolenou tematickou oblast vysoce kvalifikován.

V *úvodní části* práce autor přehledně prezentuje celkovou strukturu textu, vymezuje těžiště práce, zdůvodňuje volbu tématu, hlavní záměry a metodologický postup. Jako pozitivní se jeví začlenění *rozsáhlého výzkumného šetření kvantitativního charakteru*, jehož výsledky přinášejí řadu zajímavých informací, závěrů a námětů pro aplikační rovinu. Úvod tak podává srozumitelný vstup do předložené práce jako celku.

Disertační práce obsahuje *čtyři základní kapitoly* (teoretickou a praktickou část, empirický výzkum a závěrečné shrnutí s podněty pro pedagogickou teorii i školskou praxi). Dále jsou do textu samostatně zařazeny: úvodní kapitola, seznam doporučené a použité literatury, shrnutí v angličtině a přílohy. *Jednotlivé subkapitoly* mají promyšlenou koncepci, obsahují kromě základních teoretických poznatků i řadu praktických příkladů. Teoretické zvládnutí náročné obsahové tematiky, mezinárodní zkušenosti a vlastní pedagogická činnost autora (na různých typech a stupních škol) se pozitivně odrazily v celkové stylizaci myšlenek a struktuře práce. Podněcující pro čtenáře textu je seznam naší i zahraniční literatury a dalších informačních pramenů.

Autor se v teoretické části disertace vyrovnává především se *základními filozofickými, sociologickými, pedagogickými a psychologickými kontexty* sledované problematiky. Charakterizuje stěžejní pojmy, se kterými pracuje i v praktické a empirické části. Už samotné vymezení sociálně psychologických jevů a sociální deviace je v odborné literatuře nejednoznačné. *Které z uvedených charakteristik obsahového pojetí jsou autorovi nejbližší?* První kapitola sleduje kromě jiného i *paradigma společenských změn v kontextu základní školy*. V posledních letech docházelo k transformacím nejen ve společnosti, ale i v edukačním prostředí (rodině i škole). Ne vždy je tento odraz pozitivní. Autor disertace systematicky analyzuje *dopad společenských změn do sféry institucí a vzdělávání*, ale i *odpovědnosti školy a jejím proměnám*. Současně však naznačuje, že škola jako instituce i tým pedagogů může z hlediska prevence nežádoucích jevů u dětí realizovat řadu pozitivních kroků,

ale jedno nemůže - a to je suplovat rodinu a společnost. *Které negativní jevy se z pohledu autora nejvíce odrážejí v chování dětí a současné mládeže? Má autor zkušenosti s některými zahraničními výzkumy v komparaci se situací v dnešní české škole? Která výzkumná šetření (naše či zahraniční) se na toto téma zdají autorovi jako nejpřínosnější? Jaké souvislosti vidí autor mezi zhoršující se situací v sociálních kontaktech obecně s hodnotovou orientací dnešních mladých lidí (jejich částí)?*

Následující kapitola se zejména v praktické rovině zabývá současným systémem prevence sociálně patologických jevů, zkušenostmi s realizací školní primární prevence v České republice a specifikou využití preventivních programů pro základní školy. Celým textem této kapitoly prolíná akcent na práci učitele ve funkci metodika školní prevence. Je to stále náročnější činnost, vyžadující kromě jiného spolupráci s dětmi, týmem učitelů, s rodiči, pedagogicko psychologickou poradnou, s dalšími pedagogickými institucemi i odborníky z praxe. Jaká je v současnosti spolupráce metodiků školní prevence s pedagogicko psychologickými poradnami? Je tato specifická funkce a aktivity z této funkce vyplývající podporována vedením základních škol? Jaký je zájem o funkci metodika školní prevence mezi současnými učiteli? Jak hodnotí samotní učitelé materiály, které jsou jim poskytovány z MŠMT a vedením škol? Považují je metodici školní prevence za dostačující a podnětné pro jejich konkrétní práci?

Kapitoly, které charakterizují metodologický postup výzkumného šetření a analyzují výsledky výzkumu, jsou promyšlené, strukturované a v dílčích aspektech logicky na sebe navazující. Výsledky jsou prezentovány i ve formě grafického znázornění a jsou přehledné. Obsahují nejen kvantitativní zpracování, ale mnohé informace z výzkumu jsou autorem opatřeny vlastní kvalitativní interpretací. Závěry šetření autor hodnotí opatrně, jejich zobecnění zbytečně nepřeceňuje. Stanovuje si nejen dílčí cíle a úkoly, ale koncipuje i předpoklady, které ve výzkumu ověřuje. Výzkumný vzorec je rozsáhlý, umožňuje získání zajímavých výsledků i z hlediska komparace škol v různých regionech. Které získané informace z výzkumu na toto téma autora nejvíce překvapily? Odlišují se významně výsledky empirických šetření u nás a v zahraničí? Které sociálně patologické jevy u dětí jsou podle zkušeností autora nejvíce zátěžové pro současné učitele (dnes jsou bohužel v tomto kontextu aktéry negativního jednání v prostředí školy nejen žáci, ale i rodiče)? Které metodické postupy ve výzkumu se autorovi ověřily a které náměty pro další empirické šetření by doporučil? Podrobnější zkušenosti z výzkumu se mohou stát předmětem diskuse při rozpravě nad předkládanou disertační prací.

Záměrem textu bylo v teoretické i aplikační rovině přispět k současné diskusi o podobě efektivní prevence ve škole a obohatit poznání o výsledky empirického šetření. Předmětem výzkumu se stává učitel i žák základní školy, což je pro seriózní pedagogickou interakci i prevenci nežádoucích jevů ve škole jeden ze základních předpokladů. Výsledkem výzkumu je postižení problémů a souvislostí realizace prevence sociálně patologických jevů v prostředí současných českých základních škol. Domnívám se, že koncipované záměry disertace Mgr. Miroslav Procházka naplnil.

Závěr:

Celkově lze konstatovat, že práce má vysokou odbornou hodnotu, je promyšlená a svědčí o solidní profesní erudici autora předložené disertační práce. Jak obsahová rovina, tak formální stránka práce je na požadované úrovni. Disertace přináší zajímavé výsledky i cenné inspirace pro další práci nejen pro samotného autora, ale i pro učitele základních škol a metodiky školní prevence. Potažmo je inspirací i pro fakultní učitele, připravující budoucí učitelskou generaci.

Disertační práci jednoznačně *doporučuji k obhajobě* a přikláním se k tomu, aby po jejím jistě úspěšném průběhu byl *Mgr. Miroslavu Procházkovi* *přiznán titul Ph.D.*

Praha 10. 11. 2009

Doc. PhDr. Alena Vališová, CSc.
Katedra pedagogiky FF UK, Praha 1
E-mail: alena.valisova@atlas.cz